Vitaliteitscriteria wijkgemeenten PKU

Inleiding

De discussie over de vitaliteitscriteria speelt al geruime tijd in de PKU en haar voorlopers. De situatie is nu dat een aantal wijkgemeenten in een krimpsituatie verkeren en een enkele wijkgemeente juist groeit. Ook voor die groei moet ruimte zijn. Dit vraagt om heldere criteria op basis waarvan de levensvatbaarheid (vitaliteit) en voortbestaan van kleiner wordende wijkgemeenten wordt beoordeeld en – zo mogelijk – een plan kan worden gemaakt voor een andere vormgeving van hun toekomst. Daarnaast moeten de criteria ruimte bieden voor groeiende wijkgemeenten.

Doelstelling

De criteria zijn dus gericht op volwaardige wijkgemeenten die zelfstandig kunnen voortbestaan, en vierplekken en andere gemeentevormen die willen uitgroeien naar een zelfstandige wijkgemeente in kerkordelijke zin. De criteria kunnen worden gebruikt om:

- vast te stellen dat een bestaande gemeente aan de grenzen van levensvatbaarheid komt met het oog op te nemen maatregelen om de levensvatbaarheid te behouden, doelen te stellen voor vierplekken en andere gemeentevormen met het oog op mogelijk verzelfstandiging;
- centrale investeringen te rechtvaardigen in wijkgemeenten, vierplekken en andere gemeente-vormen met het oog op vitalisering, groei en verzelfstandiging; dit is een manier waarop solidariteit in de PKU vorm kan krijgen en ook daarmee te waarborgen dat de PKU een mozaïek blijft van wijkgemeenten die present zijn in de hele stad.

De criteria laten dus ruimte voor nieuwe initiatieven en zijn dus niet bedoeld om te toetsen of andere en nieuwe vormen van gemeente-zijn dan wijkgemeenten kunnen (blijven) bestaan. Nieuwe vormen van gemeente-zijn kunnen juist ruimte krijgen en zullen in de beginfase nog niet zelfstandig kunnen zijn. Zij zullen wel doelstellingen en eigen criteria meekrijgen om hun potentie te toetsen, welke gericht zullen zijn op een duurzame levensvatbaarheid en zelfstandigheid. Dat zal altijd maatwerk moeten zijn. Op termijn kunnen dan wel onderstaande criteria gebruikt gaan worden.

Criteria

De essentie van de criteria is te vatten in 3 G's: Gezond, Groei, Gezicht. In die 3 G's komt tot uitdrukking dat er sprake moet zijn van een gezonde opbouw in leeftijd, financiën enz., dat er perspectief is in de vorm van groei en dat er sprake is van een eigen profiel of identiteit.

Contactgegevens
Margaretha van Parmadreef 14
3561 SR Utrecht

030 2737 540
bestuurssecretariaat@protestantsekerkutrecht.nl
www.protestantsekerkutrecht.nl

De criteria kunnen in twee groepen verdeeld worden:

- Basiscriteria: zolang daaraan voldaan wordt, is de wijkgemeente financieel en organisatorisch vitaal. Deze criteria zijn hard, dat wil zeggen dat ze SMART zijn (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden)

- Duurzame criteria: deze vormen de basis die voorwaardenscheppend zijn voor een duurzame vitaliteit. Deze criteria zijn relatief, in die zin dat er stabiliteit of groei uit blijkt, daarom zijn nog steeds SMART, maar dan wel veel meer maatwerk dan de basiscriteria.

Basiscriteria

1. Toekomstvisie

Elke wijkgemeente dient een toekomstvisie voor de komende vier jaar te ontwikkelen hoe zij de identiteit van hun geloofsgemeenschap en de groepen stadsbewoners waarmee ze verbonden zijn in woord en beeld willen versterken en vernieuwen. Hiermee kunnen ze de dialoog aangaan met de andere geloofsgemeenschappen om het geloofsgesprek bevorderen.

2. Voldoende kader

a. In het geval van een wijkgemeente ligt kerkordelijk wat de grootte van een kerkenraad moet zijn (5 ambtsdragers naast predikant (Ord. 4-6-4). Bij een wijkgemeente betekent dit een goed functionerende kerkenraad, wijkdiaconie en wijkraad van kerkrentmeesters. Is dat niet het geval, dan kan een wijkgemeente op termijn als vierplek een samenwerkingsvorm aangaan met een andere wijkgemeente om zo weer aan dit criterium te voldoen of kan worden afgeschaald naar een andere vorm van gemeente-zijn zoals een huisgemeente.

b. Er moeten voldoende mensen zijn voor de organisatie van de wijkgemeente/vierplek/andere gemeentevorm (tenminste 14 vrijwilligers naast de 6 ambtsdragers inclusief predikant: 20).

c. De liturgie moet gaande gehouden kunnen worden en de ambtelijke aanwezigheid in de zondagse eredienst dient te zijn gewaarborgd. Voorts moet de wijkgemeente de kosten van een vierplek te kunnen dragen.

3. Gezonde financiën

a. Sluitende meerjarenbegroting voor periode van 5 jaar zulks ter beoordeling van het CvK/AKK. Dit betekent dat er een meerjarenbeleid is. Zulk beleid staat of valt met het voldoen aan criteria 4 en 5.

b. De jaarlijkse exploitatie en meerjarenbegroting dienen sluitend te zijn.
Met sluitend wordt hier bedoeld dat de dotatie aan de algemene reserve neutraal of positief dient te zijn.

c. Voldoende continuïteitsreserve, te weten 100 procent van de jaarlijkse lasten met een plafond van € 400.000. Dit plafond betreft geen inhoudelijke beleidswijziging. De wijkgemeente dient onvoorziene tegenvallers op te kunnen vangen. De continuïteitsreserve kan ook bestaan uit garantstellingen van andere wijkgemeenten, PKU-fondsen en rechtspersonen buiten de PKU evenals natuurlijke personen. Uiteraard zullen die garantstellingen voldoende deugdelijk moeten zijn, zulks ter beoordeling van het CvK. Dit biedt ook ruimte voor wijkgemeenten die groeien. Wel zal dan ruimschoots moeten worden voldaan aan de criteria 1, 2, 4, 5 en 6.

Duurzame criteria

4. Aantal betalende leden

a. Dit aantal dient ten minste constant te blijven dan wel te groeien.

b. De vrijwillige bijdragen dienen ten minste mee te stijgen met de inflatie.

c. De samenstelling van de gemeente dient een evenwichtige leeftijdsopbouw te hebben, dat wil zeggen geen omgekeerde piramide.

5. Aantal kerkgangers

a. Het aantal kerkgangers dient constant te blijven dan wel te groeien. De kerkgang is en blijft essentieel in de traditionele gemeente. Kerk-zijn is het samenkomen in de verbondenheid met de Heer.

b. In geval van nieuwe kerkvormen kan ook gedacht worden aan een constant of stijgend aantal deelnemers in andere samenkomsten. Zie ook criterium 4.

6. Door de weeks gemeentewerk

a. Taak van de gemeente is om te zorgen voor toerusting (leerhuizen), pastoraat en kringwerk, vespers, lezingen, concerten, enz. Dit betekent dat er voldoende participatie van de gemeenteleden moet zijn om dit alles te organiseren

b. Er moet voldoende variëteit en frequentie zijn van de activiteiten naast de zondagse eredienst, waaraan aan ook actief wordt deelgenomen door de gemeenteleden en eventuele gasten. Maatgevend is dat de variëteit, frequentie en deelname tenminste constant zijn.

c. Deze “overige activiteiten” dienen bij te dragen aan de binding met en opbouw van de gemeente.
d. Er moet ruimte zijn voor nieuwe ontwikkelingen in de wijkgemeente.

7. Unieke identiteit

a. In het geval de vitaliteit ter discussie staat, is het van belang dat de identiteit van de wijkgemeente/vierplek uniek is in de PKU.

b. Het profiel van de wijkgemeente/vierplek voegt significant iets toe aan de PKU en heeft meerwaarde.

c. Voor een nieuwe identiteit of het behoud van een identiteit met een ter discussie staande vitaliteit kan ook gedacht worden aan nieuwe vormen van geloofsgemeenschappen.

Toepassing

De analyse van de kansen en de bedreigingen per wijkgemeente en de beleidsdoelen per wijk worden gerealiseerd om de eigen wijk jaarlijks aan de vitaliteitscriteria te toetsen. Deze analyse is o.a. gesprekspunt wanneer een vertegenwoordiging van de AKK eens per jaar met de wijkkerkenraad de voortgang bespreekt.

Het kan zijn dat een wijkgemeente op zich beter is gaan draaien maar nog niet voldoet aan de basiscriteria. Daarom gaan aan deze criteria drie randvoorwaarden vooraf, namelijk:

A. De criteria worden toegepast in het licht van de doelstelling, te weten een gezonde stabiliteit of een overall substantiële groei van de wijkgemeente (in wording);

B. De criteria zijn noodzakelijke doch niet voldoende voorwaarden voor een eventueel voortbestaan van de wijkgemeente of groei tot zelfstandige wijkgemeente: er kunnen tal van andere omstandigheden of contra-indicaties zijn die maken dat dit toch niet mogelijk is (bijvoorbeeld een algehele financiële malaise binnen de PKU die dit verhindert);

C. de Algemene Kerkenraad Klein beoordeelt of aan de genoemde criteria is voldaan alsook of, alle overige omstandigheden in aanmerking nemende, een bestaande wijkgemeente kan voortbestaan of een nieuwe wijkgemeente kan ontstaan. De AKK heeft dus beleidsvrijheid in de toepassing van de criteria. Voor wat betreft de criteria die raken aan de (kerkrentmeesterlijke) financiën is altijd instemming van het CvK vereist en voor criteria die raken aan diaconaat en inzet van diaconale middelen is instemming van het CvD vereist. Besluiten die leiden tot een wijziging in de (kerkjuridische) status van een wijkgemeente/vierplek/gemeentevorm worden voorgelegd aan de AKG.

D. elke wijkgemeente die structureel financiële tekorten heeft, krijgt maximaal twee jaar om weer vitaal te worden. Het eerste jaar om structurele keuzes te maken en het tweede jaar om deze volledig te implementeren.

Hierbij wordt vooraf een tijdpad afgesproken en vastgelegd waaronder ook een aanvangs- en einddatum. Een commissie van de AKK bestaande uit de voorzitter van het CvK (of een ander lid), de voorzitter van de AKK en de voorzitter van de Diaconie (of een ander lid) geadviseerd door de directeur van het Kerkelijk Bureau, monitort dit proces.

Er worden minimaal twee hoofdscenario's gemaakt:

Scenario 1 wijk financieel gezond maken binnen 1-2 jaar d.m.v. bezuinigen en inkomsten verhogen of zoeken naar nieuwe initiatieven.

Indien scenario 1 niet slaagt, dan is scenario 2 aan de orde: dit behelst ingrijpende beslissingen over opties als wijkopdeling, gebouwverkoop, personeel, afvloeiing personeel en beëindiging of afschaling van de bestaande wijkgemeente met pastorale begeleiding.

Aanbeveling

Het is aan te bevelen dat alle wijkgemeenten in hun beleidsplannen aangeven hoe wordt voldaan aan de bovenstaande criteria en hoe deze worden gemonitord. De AKK wordt jaarlijks via een gestandaardiseerd formulier geïnformeerd, hierbij kan gebruik gemaakt worden van het eerder gebruikte spreadsheet dat wordt aangepast.

Notitie vastgesteld in AKG vergadering op 26 november 2012, gewijzigd in de AKG vergadering van 26 september 2016 op basis van het nieuwe beleidsplan 2016-20 en geactualiseerd in de AKG-vergadering van 30 juni 2025.